

EMİN BELDE DEMOKRASİ ve KUTSAL

Prof. Dr. BÜLENT SÖNMEZ

Demokrasiden Ne Anlıyoruz

Demokrasi tek kişi ya da bir zümrenin egemenliğine karşı çoğunluğun egemenliğini esas alan yönetim biçimidir. Demokrasi dendiğinde temelde anlaşılan şeyin ötekine saygı olduğu söylenebilir. Yönetim sistemi olarak da çoğunluğun tercihlerinin üstte olduğu bir anlayışı işaret eder.

“Çoğunluk kötü üzerinde ittifak yapmaz” önyargısı temeli oluşturur. “Çoğunluğun aldatılması mümkün değildir” anlamına gelir bu. Büyük ölçüde de doğrudur bu yargı.

Çoğunluğu esas alırken de, tek kişiyi esas alırken de, bir zümrenin egemenliğini esas alırken de insan olarak hep bir iyiyi hedefler, ya da öyle görünürüz. Aslında bu durum insanlığın ortak hedefinin iyiyi gerçekleştirmek olduğunu ortaya koyar. İyinin gerçekleşmesi noktasındaki yönelimlerimiz farklı da olsa hepimiz iyiyi istemekteyizdir.

Hepimiz iyiyi istesek de iyiden anladıklarımız farklı olabilir. O halde “iyiyi belirleyen şey nedir” sorusunu da cevaplamadan bu meselede ortak bir anlayışa ulaşamayız.

En temelde iyinin mutlak olması gerektiğini söylemek durumundayız. Yani iyi öznel olmamalı ve belli bir zaman dilimi ile kayıtlı; sınırlı olmamalıdır.

Eğer mutlak olmazsa biz rasyonel veya bilimsel teorilerden ürettiğimiz ideolojik çıkarımlarla iyiyi sadece belli bir zümreye, ırka, sosyal guruba hapsederek iyiden kötü bile devşirebiliriz.

O Halde Ortak İyinin Metafizik Temeli Ne Olabilir?

Bu temel “insanlığın -aslında tüm yaratılışın- aynı varlık zeminini paylaşmasıdır. İçsel birliğimiz etik bağımızın temelini oluşturur. Ayırt edici kalpte bulunan ruhsal zekâmız, bu uyumlulaştırma ilkesini doğal bir engel olarak sezer. “Allah Sevgidir” (1 Yuhanna, 4:8) ve “Rahmeti Kendi üzerine farz kılmıştır” (En’am Suresi, 6:54) nedeniyle, ayırt edici kalp, uyum ilkesini sevgi, şefkat ve merhamet olarak bilir. Akıl ise onu ölçü ilkesi olarak tanır. Bütünlük yoluyla (gerçekte ve sevgide yaşamak, varlığın temeli olan bütünlüğe uygun olarak) uyum ve denge içinde yaşayabiliriz. Bu, Polonius’un Laertes’e verdiği öğütte gizlidir: ‘Her şeyden önce şu: Kendi nefsin için doğru olmalı, Ve bu yolu takip etmelisin, geceyi takip eden gündüz gibi, O zaman hiçbir insana yanlış olamazsın’ (Hamlet, I: 3, 78-81)

Kendimize ve dolayısıyla başkalarına karşı dürüst olmakla, insanlığımızı azaltmıyoruz, aslında onu geliştiririz. İnsancıl olmakla, aslında gerçek insanlığımızı ifade ederiz. Kwame Anthony Appiah’ın da belirttiği gibi, ‘Konu ilgi ve şefkatimize gelince, insanlık bir bütün olarak çok geniş bir ufuk değildir.’ Farklı bir ifadeyle, ortak insanlığımız bireysel hak ve özgürlükleri, onları inkâr etmeye değil, uyumlu hale getirmeye çalışan daha geniş bir toplumcu çerçevenin yönleri olarak gören kozmopolit ideali haber verir. Bu manevi genişliğe günümüz dünyasında giderek daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Appiah’ın iddia ettiği gibi, ‘ortak insanlığımızı

çeken kozmopolit dürtü artık bir lüks değil; bu bir zorunluluk haline gelmiştir.”¹

O halde çoğunluğun en üstün iyiye ulaşması, ortak insani temel ekseninde mümkün olacaktır. Emin Belde bu yüzden çoğunluk, azınlık, tek kişi eksenli yönetim anlayışlarının ötesinde insani yaşama iradesinin kabulüne yaslanır.

İnsanlığın Ortak Hedefleri Olabilir Mi?

Elbette olabilir. Aristoteles her insani eylem bir iyiyi hedefler demektedir. İyileri de dış iyiler, bedene ait iyiler ve ruha ait iyiler olmak üzere üçe ayırır. Asıl iyilerin ruha ait olan iyiler olduğunu çünkü bu iyinin evrensel ve mutlak olduğunu belirtir.²

Kötü insan doğasına aykırı bir durumdur. Bile bile kötülük yapılamaz, yani kötülüğün kötülük olduğunu bilerek yapar insan. Ya kötü olanı iyi zannederek yapar ya da kötü olduğunu bildiği halde sırf anlık yönlendirmelerle daha az kötüyü seçer.³ Her iki durumda da insan iyiyi bilir. Pişmanlıkların sebebi budur. İnsanların birbirlerine bakışı da hakikate ulaşma noktasında problemler üretebilir.⁴

Öteki ile ilişki bağlamındaki (ahlaki boyutuyla) değer hepimizin ulaşmak istediği iyidir. İyinin değer olması onun genel geçer olmasına bağlıdır. Haz ve fayda da iyidir ancak öznel oldukları için buna ahlaki anlamda bir değer diyemeyiz. Ahlaki anlamda herkes için iyi olana değer diyebiliriz. Örneğin herkes adaleti ister. Çünkü adalet bir değerdir ve mutlak iyidir. En zalim insan bile adaletin bir değer olduğunu kabul eder; özellikle kendisi sözkonusu olduğunda onu ister. Bu durum, değerlerin genel geçer ve mutlak olduğu anlamına gelir. Bütün insanlar tarafından kabul edilen değerlerin benimsenmesi ötekileştirmek değildir. Çünkü bütün insanların kabul ettiği şey herkese aittir. Bu öteki bütün insanların kabul ettiği bir öteki olmakla bütün insanların ontik inancına ve ontik yargılarına uygundur. Adaleti vurgulamak ötekileştirmek değil, başkasını benimsemek onu da bir değer olarak algılamaktır.

O halde sağlam inanç evrensel iyiyi esas alan ve ötekileştirmeyen inançtır. Bu inanç ancak sağlam bir gelecek kurulmasına önayak olup bütün insanlı-

ğı kucaklayan bir yapının oluşmasına katkı sunabilir.

O halde hoşlanmadığımız ve bize fayda sağlamayan meseleler olsa bile hepimizin iyi istenci bulunmaktadır. Yani bize faydalı olmadığı ortada olsa bile; biz faydalıyı tercih etsek bile yine de iyiyi arzularız. Adalet, eğer biz suçlu isek bize anlık bir fayda sağlamayacaktır. Bunu bilmekle birlikte hepimiz adaletin gerçekleşmesini isteriz. Bu da iyi istencinin bize rağmen değil, bizle birlikte olduğunu göstermektedir. Değer denilen şey de buradadır.⁵

Bu yaklaşımlar ışığında yönetim sistemi açısından meseleye eğildiğimizde; mutlak iyi yoksa çoğunluk ya da azınlık yönetimi arasında fark yoktur sonucuna varabiliriz.. Çoğunluk da azınlığı ezebilir. Azınlık gücü ele geçince çoğunluk üzerine tahküm kurabilir. O halde bütün siyasal eğilimlerin ötesine geçerek iyi temeli üzerine bir siyasal anlayış inşa etmek durumundayız. Demokrasi çoğunluğun iyi istenci olarak algılanırsa ancak sağlıklı bir anlayış olarak değerlendirilebilir.

“Kuşkusuz, bütün insanlık için ortak bir takım çıkarlar bulunmakta. Şimdilik siyasal eylemi belirlemeye yetmiyor onlar. Belki ileride yetecek. Egemen devlet buldukça yetmeyeceği kesin. Genel çıkarı izlemenin en güç yanı birbiriyle çatışan karşılıklı özel çıkarlar arasında uyuma varmak olacak o zaman bile.”⁶

“Doğruluk” bu nedenle eleştirel bir temel, etik bir ölçüt, bir ölçü ilkesi gerektirir. Hükümetler veya kurumlar, indirgemeci zihniyetler veya göreceli bakış açıları lehine orantılı ve temel normlardan vazgeçtiğinde, zararlı olabilirler. “Kuruluş” idealleri, meşruiyet iddia etseler de, bazen ölçülemez ve ilkesizdir; özellikle başkalarına ağır bir şekilde dayatıldığında, yönetici sınıfın tiranlığını oluşturabilir. Tarih göstermiştir ki, en baskıcı hükümetlerden bazıları, amaçlarına ulaşmak için insan onurunu feda ederken ortak çıkar için faaliyet gösterdiğini iddia etmiştir.

(Oysa)evrensel idealler, belirli olanı basitçe gölgede bırakamaz, ancak çeşitliliğe değer veren ve insan onurunu koruyan yollarla onunla uyum sağlamaya çalışmalıdır. Benzer şekilde, toplumu baskı altına alan ve kamplaştıran hizipsel veya bireysel çıkarlar arasındaki çatışmalardan

1 -Lakhani M. A, Political Correctness And Pluralism Ali, SACRED WEB 44

2 -Aristoteles Nikhamakhosa Etik, Saffet Babür, I. Kitap, Ank.1998

3 -Platon, , Protagoras, çev. Teoman Aktürel, 358-d

4 -“Dostlar tartışır hasımlar ise çekişir” diyor Sokrates. Hasım olmak ötekine karşı kendini kilitlemek demektir. Bu yüzden hasımlar doğruyu aramak yerine birbirlerini yıpratmayı seçerler. Düşmanca yönelim insanın algısını bozabilir.

5 -Özellikle yeniçağda yanlış yorumlanmasına ve yanlış uygulamalara bakarak değere toptan karşı çıkılması insanlığın büyük felaketlerine sebep olmuştur. F.Bacon'un dediği gibi “kabızlıktan kurtulmak için müşhil alıp ishalden ölmek” gibi bir sonuç doğmuştur.

6 - Russell, Batı Felsefesi Tarihi Türkçesi: Muammer Sencer, C.I, s.217, İst. 1994

kaçınmaya özen gösterilmelidir. (Çünkü) hak ve özgürlükler mutlak olmayıp bir ölçü ilkesine tabidir. Bu göz ardı edildiğinde, hizip gruplarının tiranlığına yol açar: Tipik bir örnek, siyasi baskının birinin özgürce konuşma, sadece bir fikir ifade etme veya bir bakış açısı hakkında sivil bir tartışma yürütme hakkını reddetmesidir; bu, yasadışı olmasa da, muhalif bir azınlığa hakaret olarak kabul edilebilir.” Burada, ilkesiz siyasi tarafından iddia edilen belirli bir “hak”, onunla bir “konuşma” ve adil görüşlü diyalog yoluyla ilişki kurmaya çalışmak yerine, evrensel ifade özgürlüğü hakkını baltalamaktadır.

‘Politik doğruluk’ ifadesindeki ‘politik’ sıfatı, altta yatan sorunu vurgular: evrensel ve özel olanı, ortak iyiye ve bireysel özgürlüklere karşı sorumluluğu uyumlu hale getirmek için siyasi süreçler nasıl kullanılmalıdır? Bu, filozofların çağlar boyunca boğuştuğu bir problemdir. Gerçek, yalnızca bir fikir birliği meselesi değildir, ancak fikir birliği, sürdürülebilir bir siyasi praksis için hayati öneme sahiptir. Hakikat – nesnelliğe bağlılık – parti hiziplerine veya bağlılıklarına veya salt siyaset süreçlerine tabi değildir. C. S. Lewis’in belirttiği gibi, “Kontrol edilmezse İnsan’ı ortadan kaldıracak süreç, Faşistler arasında olduğu kadar Komünistler ve Demokratlar arasında da hızla devam etmektedir.” İnsan kusurlu ve kararsızdır. Yine de saygınlık, zekâ ve özgürlük, siyasi düşünceye sahip yetişkinlerin büyük ölçüde siyasi sorumluluk üstlenmelerini, bilinçli yurttaşlık söyleminde bulunmalarını ve kamu yararına katkıda bulunmalarını zorunlu kılar. Platon’un belirttiği gibi demokrasi, iyi bir yönetim için en sağlam süreçler olmasa da, bu amaca ulaşmak için mevcut tüm pratik alternatifler arasında belki de en az itiraz edilebilir olanıdır. Yine de, burada Lewis’in uyarıcı sözlerini hatırlamak gerekir: “Etik, entelektüel veya estetik demokrasi ölümdür. Gerçekten demokratik bir eğitim –demokrasiyi koruyacak olan– kendi alanında acımasızca aristokrat olmalıdır.”⁴ Bunun nedeni, nesnel gerçeğin çoğunluk kuralının basit hesabına indirgenememesi, ancak Jefferson’un “doğal aristokrasi” idealini çağrıştıran Hakikati, İyiliği ve Güzelliği ideallerine kendilerini adayınların giriştiği sağlam bir ahlaki akıl yürütme süreci olmasıdır.”⁷ Sorumluluktan bağımsız bir özgürlük her zaman problemlidir.

Çoğunluk Ya Da Azınlık Tek Başına Ölçü Olabilir Mi?

7 –Lakhani M. A., a.g.y

Çoğunluğun ve azınlığın buluştuğu ortak nokta iyi olmalıdır. İyi yoksa iyi esas alınmıyorsa demokrasi bir siyasal durum değil, bir inançsal durum olarak karşımıza çıkacaktır. Adını ne koyarsak koyalım insanlığın ortak hedeflerini esas almayan hiçbir yönetim biçimi, hiçbir siyasi anlayış, hiçbir ideoloji meşru değildir.

İlkçağ filozoflarının demokrasi tartışmalarında demokrasiyi reddetmelerinin sebebi azgın çoğunluğun azınlık üzerine baskı kurmasının korkunçluğu eksenindedir. Onlara göre dizginsiz bir halkın her dediğinin yapılması korkunç sonuçlar doğuracaktır.⁸ Çoğunluk salt başına bir anlam taşımamaktadır. Aslolan ilkesel olmaktır. Bu bağlamda gücün, çoğunluğun, paranın, yeteneğin kullanılacağı yön ve zemin önemlidir. Tıp bilgini olmak ile iyi insan olmak aynı şey değildir. İyi insan yoksa bütün herşey kötüye hizmet eden bir hale dönüşebilir. Tıp ilmi insanlar üzerine hegemonya kurmaya, yetenekler insanları aldatmaya aracı kılınabilir. Kazanç değil hak edilmiş kazanç önemlidir.

Bütün insani faaliyetler değer etrafında şekillenir. İnsani faaliyetlerin zeminindeki değeri devre dışı bıraktığımızda; yani iyi ve kötü yargılarını devre dışı bıraktığımızda O zaman ne haktan–hukuktan ne de insanlık değerlerinden söz etmek mümkün olabilir.

Aristotelese göre insanların çoğu bilge kişiler olmadıkları için haz ve fayda ekseninde hayata bakacaklar ve onların hazlarına ve çıkarlarına hizmet edenlerin peşinde gideceklerdir. Bu yüzden ülkeyi; (halkı) bilgelerin yönetmesi esas olmalıdır. Bilgeler derken erdemli olmaktan söz etmektedir. Erdem ise salt entelektüel düzeyde rasyonel bilgi sahibi olmak değildir.

Şöyle ki ;

Ayrıca bir de yönetenler açısından meseleye bakılmalıdır. Yönetim erkini elinde tutan kişilerin, gücü ele geçirenlerin haz peşinde gitmelerine ne engel olabilir? Ötekinin hakkını neden savunmalıdır gücü elinde tutan kişi...

Yani birarada yaşamaktan söz edenlerin çatışan çıkarları önlemenin yolunu da ortaya koymaları gerekmektedir. Platon ve Aristoteles’e göre insanlar ancak bilgelik ile bunu aşabileceklerdir. Çünkü bilgiler varlık zincirinin en üst kısmındaki idealara daha yakın kişilerdir. Diğer insanlara göre idealardan daha fazla pay almaktadır. Ancak bu salt bilişsel düzeyde

8 – Bkz.Platon, Gorgias, 481d, Devlet 565a

değil hayatta da maddeyi değil madde ötesini tercih etme ile de ortaya çıkan pratik bir durumdur. Sokrates'e "İlahi Sokrat" denmesinin anlamı da sanırım dünyevi amaçlara sahip olmayışı ile ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında bilgeliğin en önemli yanının ahlaki yapı olduğu ortadadır.

Peki, o zaman bilgeliğin yolu nereden geçmektedir? Bilge insan nasıl yetiştirilecektir? Gerek Platon'da gerek İslam dünyasında Farabi'de öne çıkan "Erdemli Şehir" kavramı bu güçlüğü aşmaya dönük devlet teorileri olarak öne çıkmaktadır. Bu devlette yöneticiler bilge kişilerden oluşacaktır. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu ancak bu kişiler bileceklerdir.

Erdemlilerin Devleti Söylemi Ve Demokrasi

Tusi'nin dediği gibi "Kişi başkasına adil oldukça yönetici olmayı hak eder." Yani fazilet(erdem) hayat içinde şekillenen bir durum olarak öne çıkar. Bir yanda erdemliler öbür yanda erdemsizler diye iki sınıf varsaymak bu yüzden problemlidir.

Yani Erdemli olmak insanın güç ve zenginlikle karşılaşması sonucunda ortaya çıkan bir durumdur. Bu yüzden erdemlilerin yönetmesi teklifi içinin doldurulması çok da mümkün olmayan soyut bir kavramdır. İnsanın kalitesi hayattaki ilişkilerine bağlı olarak ortaya çıkar. Bu yüzden erdemliler ya da erdemsizler diye iki ayrı yapı mümkün değildir. Hayat içindeki duruşumuz ve ilişkilerimizdeki etkileşimlerin doğruluk ilkesinden sapması erdem eksenli doğamızın direncine bağlıdır. Gücü ele geçirenlerin haz peşinde gitmelerine ne engel olabilir? Ötekinin hakkını neden savunmalıdır gücü elinde tutan kişi. Oysa Demokrasi bu bağlamda daha ayakları yere basan ve ölçüsü şöyle ya da böyle belli olan bir siyasal anlayıştır.

Siyasi Kimlikler Ve Emin Beldenin Sosyal Zemini

"Appiah, modern siyasi kimliği beş gruba ayırır.

İnanç, ülke, sınıf, renk ve kültür. Her biri insanlığı birbirine bağlamak için olduğu kadar kolayca bölmeye hizmet edebilir. Bunları "bağlayıcı yalanlar" olarak adlandırır. Ancak, yanlışları pratikte düzeltmek için stratejik ittifaklara ihtiyaç duyulsa da, kimliği bu şekilde kutuplaştırma konusunda temel bir yanlış anlama var. İnsanlar, aynı politik alt küme içinde bile birden fazla kimliğe sahiptir. Feminist olarak biri kadın, heteroseksüel ve siyah

olabilirken diğeri erkek, gey ve beyaz olabilir. Cinsiyet politikası üzerinde anlaşılabilirler, ancak ırk ve cinsel kimlik konusunda değillerdir. 'Kimlikler' uyumlu bir ilke bulamadıklarında çatışmaya meyledeceklerdir. Gelenek, bireyin ahlaki normları ihlal etmeden insanla meşru bir şekilde çatışamayacağını öğretir. Bunun nedeni, "birey" in insanlığın bir "üyesi" olmasıdır. Lewis'in belirttiği gibi, "Hıristiyan, bireyciliğe değil, mistik bedene üyeliğe çağırılır."⁷ Lewis, "üye" terimini yalnızca birimler anlamında değil, terimin Aziz Paul tarafından kullandığı şekilde kullandığını açıklar. Ki O, organlar derken özünde birbirinden farklı ama birbirini tamamlayan şeyleri kastediyordu.

Bireysellik, ortak insanlığımızın üyeliği içinde yer alan içsel insanlığa karşı çıktığında, insan olmaktan çıkar ve ya sınır tanımayan ya da bencil hale gelir. Kimliklerimiz ve içinde yaşadığımız mekânlar, diğer kimlikler ve onların mekânları pahasına varolamaz. Bireysel kimliğimiz – her birimize bahşedilen benzersiz özellikler dizisi – bu nedenle, hem bireyselliğimizin hem de insanlığımızın bir ifadesidir. Bu yüzden O çevre ile uyumlu hale getirilmelidir. Yalnızca dışsal olarak karşıt kimliklerimizi ifade etmek için değil, aynı zamanda tüm yaratılışa ve insanlığa hizmet etmek için de kullanılmalıdır.. Kur'an-ı Kerim'den aşağıdaki sık alıntılanan pasaj, temelleri açıklar ve

...Her biriniz için bir şeriat ve bir yol kıldık. Ve Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı. Fakat size verdiği şeylerle sizi imtihan etmek için [aksini diledi]. Öyleyse hayırlarda birbirinizle yarışın. Hepinizin dönüşü Allah'adır ve O, ayrılığa düştüğünüz şeyleri size haber verecektir.⁹

Ayet, farklılıklarımızın daha derin bir bağlantının temeli olduğunu açıklar. Bireysel yeteneklerimizi erdemli, cömert, şefkatli, insanca kullanmaya sevk etmemiz konusunda bizi 'denemek' için verilen bir tür sınavdır. Bu nedenle, 'iyi işlerde birbirimizle rekabet etmeye, bireysel güçlü yönlerimizi düşmanca rekabete dayalı olarak değil, işbirliğine dayalı olarak kullanmaya teşvik ediliriz. Farklılıklarımızı ortak insanlığımızın tamamlayıcı yönleri olarak görerek, kimlik siyasetinin bireyci veya kabileci hizipçiliğinden kaçınabiliriz.

Bizi insan olarak meşgul eden konular, kim olduğumuza ve neye değer verdiğimizimize dair kavrayışlarımızı meydan okur. Birçok sorun kolay çözümler sunmaz. İlkeli cevaplar için çaba göstermemiz,

⁹ -Ma'ide, (5):48

ancak dar kimliklerimizi ve sınırlı bakış açılarımızı aşarak ve aynı zamanda bireysel ve kolektif insanlık onurumuzu teyit ederek olabilir. Bu nedenle fikirleri politik olarak yanlış olmakla suçlamak veya kimlik siyasetine girmek her zaman yapıcı değildir. Bu yöntemler genellikle bölücüdür. Bunun yerine ihtiyaç duyulan şey, çoğulculuk etiği aracılığıyla kimliğimize ve aidiyetimize aracılık etmenin yaratıcı yollarına, farklılıklarımızı ruhsal akrabalığımıza, ortak insanlığımıza, dolayısıyla ortak insanlığımıza uygun yollarla uyumlaştırmaya çalışan adil bilinçli sivil katılım süreçlerine bağlılıktır. Sınırlarımızda, bizi birleştiren aşkın bir bağın alçakgönüllülüğünü ve farklılıklarımızda ortak iyi için bir kaynak olarak bireyselliğimizi olumlayan tamamlayıcılığı ve gücü görebiliriz.”¹⁰

Din ve Demokrasi, Kutsal ve İktidar

Başkasını da meşru görme, ona da yaşama hakkı; kendini ifade etme hakkı tanıma dinin yüzyıllar boyu vurguladığı gerçeğin ifadesidir. Demek oluyor ki demokratik söylem dini söylemin oluşturduğu zemin üzerine oturmaktadır. Russele göre “Zenginlerin, eski inançları yıkıp belki demokrasiyi ortadan kaldırmaya çalıştıkları için çok kez haklı olarak dinsiz ve ahlaksız oldukları varsayılıyordu.”¹¹ Ayrıca “Sundurmacılar (stoikoslar) erdemli yaşantıyı yurttaşın devletle olan ilişkisinden çok, tinin Tanrıyla olan bağlantısı biçiminde düşünmekteydiler.”¹²

“Sundurmacıların öğretilerinde zaten içkin, fakat eski çağın genel tınına yabancı olan önemli bir kanıyı yaymıştır. Hıristiyanlık Kişinin Tanrıya karşı görevinin devlete karşı görevinden daha buyurucu olduğu kanısını”¹³ Hatta daha ileri giderek “Tanrılar eğer bir halk teşkil etseydi onların hükümeti demokratik olacaktı. Öylesine bir hükümet insanlar için değildir.”¹⁴ denilebilmiştir. Burada dikkat çekilen nokta insanın hayat içinde zayıf yanlarının ötekine tahammül ve saygı gibi Tanrısal özellikleri kaldırmayacağına olan inançtır.

Bu yüzden demokrasinin mümkün olmadığını söyleyenler olmuştur. İnsanın kaba güç ve zenginlik ile daima öteki üzerinde baskı kuracağı varsayılmıştır.

“Demokrasi adı verilen rejim, kölelik kurumunu kaldırmadı. Zengine özgür kentliyi baskı al-

10 -Lakhani, a.g.y
11 -Russell, a.g.e, s.185
12 - Russell, a.g.e, s.95
13 - Russell, a.g.e.s.96
14 -Russell a.g.e, c.III, s.42

tında tutmaksızın varlığından yararlanma olanağı sağladı”¹⁵ Ötekine saygının ancak Tanrısal bir durum olduğu ortaya konarak insana güvensizlikten Demokrasinin imkânsızlığına varılmıştır.

“İnsanlara yasalar koymak için Tanrılar gerek”¹⁶ “Bir şey niçin iyidir, niçin düzene uygundur? İnsan alışkanlıkları dışında doğaya uygun olduğu için. Her türlü adalet tanrıdan gelir; adaletin kaynağı yalnız O’dur. Ama biz adaleti bu kadar yüksekten almasını bilseydik, ne hükümete ihtiyacımız olurdu, ne de yasalara..”¹⁷

“Uluslara uygun gelecek en iyi toplum kurallarını bulup çıkarmak için insanların bütün tutkularından geçtiği halde hiçbirine kapılmayan, insan doğasını adamaklı bildiği halde onunla hiçbir ilişkisi olmayan üstün bir zeka gerekir.Öyle bir zeka ki ,mutluluğu bizimkine bağlı olmamakla birlikte mutluluğumuz için çalışmayı istesin ve zamanın akışı içinde uzak bir onur payıyla yetinsin; bir yüzyılda çalışıp, bir başka yüzyılda keyif edebilsin.İnsanlara yasalar vermek için tanrılar gerek...”¹⁸

Tarih boyunca Devlet dinin, tanrı insan arasındaki ilişkisi çerçevesinde şekillenmiş bir örgütlenme biçimi olmuştur. Devlet özü itibarıyla Tanrı-insan ilişkisini, yöneten/yurttaş (yönetilen) biçimine dönüştürmüştür. Bu yüzden yönetim mekanizmasını ele geçirenler genellikle kendilerine tanrısal sıfatlar vermekten kaçınmamışlardır. Bu çerçevede devlet insanın tanrıyla ilişkisini bozan, insanla tanrı arasına giren bir yapı olmuştur çoğu kere..

Kilisenin çözülmeye başladığı dönemlerde “Tanrıya karşı görevle devlete karşı görev arasındaki çatışma, kilise-kral çatışması biçimini almıştır.”¹⁹

Ancak Emin Belde İnsanı Tanrı karşısına koyan ve insanı küçülttüğünde Tanrıyı büyüttüğünü zanneden alginin ötesinde bir anlayıştır. Başkasına saygıyı Tanrıya atfedenler tarih içinde iki şekilde ortaya çıkmıştır. Birincisi Tanrı adına yönetme yetkisini ellerine alarak kendi insani zaafalarını Tanrı adıyla gizleyip her türlü zulmü ve haksızlığı meşrulaştırmış, diğerleri de başkasına saygının kutsal dünyaya ait olduğunu söyleyerek kutsaldan bağımsız yönetim biçimleri üretmeye çalışmışlardır.

Oysa Emin Belde çerçevesi çizilmiş yönetim

15 - Russell a.g.e, s.226
16 -Rosseaou, Toplum Sözleşmesi, Fransızcadan Çev. Vedat Günyol, İst.1993, shf.9
17 - Rosseaou,a.g.e shf.47
18 -Rosseaou,a.g.e, ,shf.51
19 -Rosseaou,a.g.e, shf. 97

sistemlerinden bir sistem değil, evrene, insana ve topluma bakış biçimidir. O ne insanı kutsaldan-ilkeden bağımsız görmeyi ne de Tanrıyı insana karşı konumlandırmayı esas almıştır.

Hayat Tanrıdan insana ve evrene yayılan kolektif bir varoluş durumudur(ce'm)

S. Konevinin dil felsefesinden yola çıkarak toplumsal yapıya dönük çıkarımları önemlidir. Ona göre "Cem kolektif bütünü sergiler, ama daha da önemlisi mahiyetin bu bütünün üzerinde bir özgüllüğü vardır. İctima' kişilerin bir araya gelmesidir. Bu oluşumdaki kişiler, göreceli konumları dışında işlevsel olarak aynıdır. Ancak bu ilkel düzeyde bile, onların birliği ilkesi, her insanın bir başkasıyla kendi varoluşsal biçimi içinde özsel bir bireysellik (Ayn el-Sûrah el-vücûdiyye) olarak ilişki kurması gerçeğiyle ilgilidir. Bütünleşik bağlantı ve yapı tipik olarak bir evdeki ahşap ve tuğla gibi temel birimlerin kolektif modelini sergiler. Bu, tektipleşme değildir. Konevi gurubun nedensel hareketleri için, yani bir şeyi diğerine benzetmek anlamında, mükemmellikten bir keyfiyah müteşâbihah (karşılaştırmalı mod) olarak bahseder. Gerçekten de benzerlik, bir sıfatın diğeriyle karşılaştırılabilirliğinin ve mükemmellik yolunda neden bir başkasıyla değiştirilebileceğinin altında yatar. Mükemmellik derken, toplumun mü-

kemmelliğini aradığı soyut bir modele veya ideale veya dışarıdan dayatılan bir şeye atıfta bulunmaz. Bunun yerine, "özel varoluşsal yatkınlık, düzenleme yoluyla gerçekleştiğinden, emri her şekilde veya formun bağlı olduğu her şeye nüfuz eden ilahî düzenin sırrına (tavsiye-i ilahiyye)"ye atıfta bulunur.

Açıkçası, insanı grubun sosyal unsurlarına veya koşullarına indirgemeden sosyal varlığı içinde tanımlamayı amaçlar."²⁰

İnsan kendi yaratmadığı bir dünyaya doğar doğmaz yaratma faaliyetine katılır. Bu bağlamda insan hem bir dünya kurma hem de bu dünyayı koruma görevine sahiptir. Dünya kurarken de dünyayı korurken de hayatın aktığı zeminden kopamaz.

Tabular, yasaklar, ahlaki buyruklar zekâ ve özgürlük sahibi insanın kendine sınırlar çizmesi olarak kozmik düzenle uyum hamlesinin uzantısıdır.

Bu bağlamda özgür ama sorumlu varlık olan insan ayrıldığı cenneti inşa etme noktasında köklü bir iradeye sahiptir.

20 -Bkz. S. Qūnawī, İjāz AL-BAYÂN, ŞHAKER A_ "SPEECH DYNAMICS AND THE ORIGIN OF HUMAN COMMUNITY," FROM MODERNITY, CIVILIZATION AND THE RETURN TO HISTORY (2017)